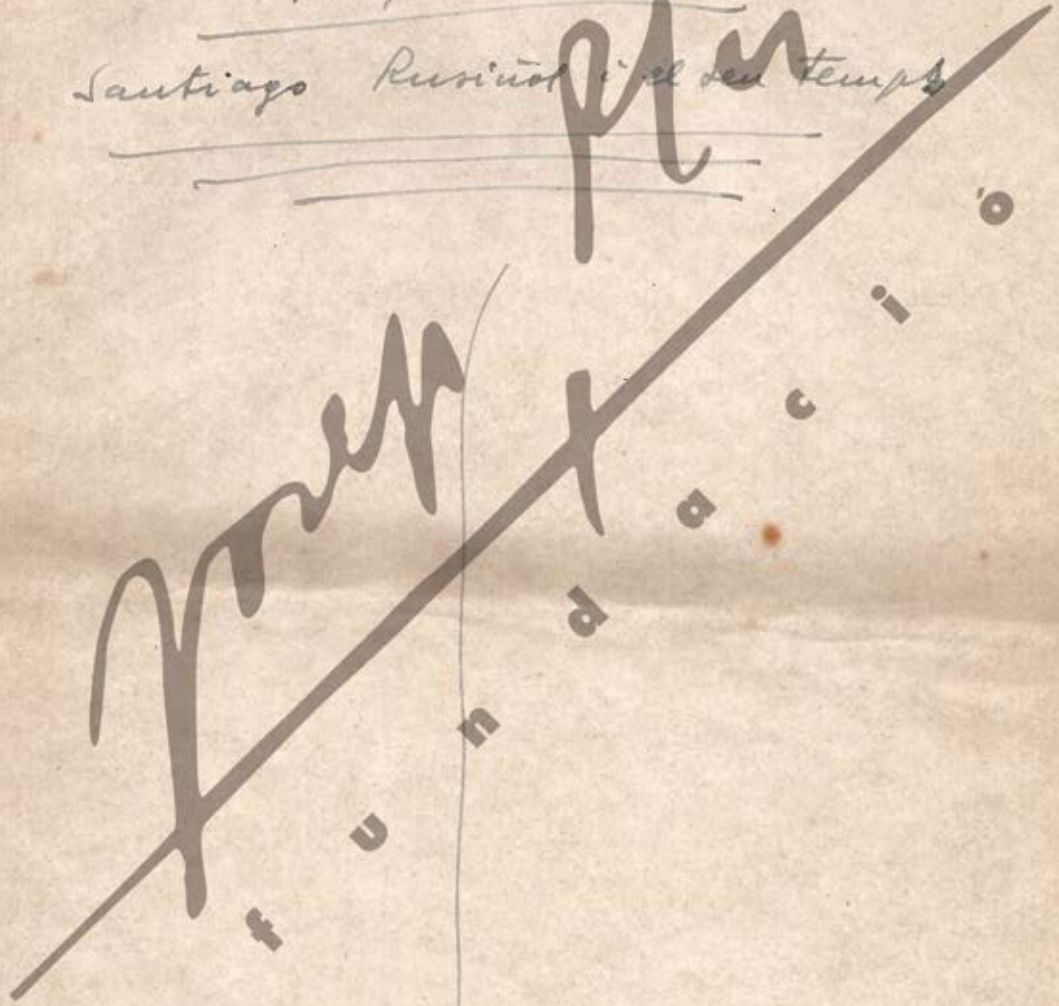

Josep Pla

Santiago Rusiñol i el seu temps

Pla

~~José~~

Biblioteca Selecta

Barcelona

Proleg

L'iniciativa real d'aquesta biografia de Santiago Rusiñol fou del se-
nyor Albert Puig Palau. En el transcurs dels anys 1939-41, tenique
l'amabilitat de parlar-me'n amb ^{una} gran tenacitat, els arguments
que em donà, els trobava el lectu, justificats, en els seus capítols.
Al principi ^{simplet que havien} ~~pretensió~~ d'arribar el llibre en col·laboració. Per raons
estrictament materials, no fou possible. Després de la gran supermetat
que vaig fer de 1941, em vaig decidir, d'acord amb ell, de ~~lleuçar~~
una vegada recollit una gran quantitat de material informatiu
de lleuçar-me a veure el que sortia.

Maí he cregut que jo fos l'home especialment dotat per escriure
dalt Rusiñol. No he format part de la generació que passa per una
crítica dura l'obra d'aquest artista. No he estat noucentista. La
nova generació, posterior al noucentisme, tracta de ser compatible d'una
pla lliertat rusiñoleca, generalment excessiva, amb l'estricta gètica
i prouençalista, encara que molt elegant, dels noucentistes. No se pas
on haurien pogut arribar treballant sobre aquesta tendència. Potser
el no-és. Potser al algun cas portiga. En tot cas, em he estat
impossible d'arribar a una integració degut a circumstancies de
dominació imparable. Ara, tot i haver passat ~~a un altre~~ la nostra
generació a millor vida - perquè tots plegats som molt envellit - em
me sembla que era necessari que algú intentés, amb més força
i amb més perspectiva, el que jo he fet. Novici l'existència d'Al-
bert Puig pot explicar, doncs, la nova temptativa. Si ha estat un
bé o un mal, el lectu ho veurà després.

Aquest llibre presenta un Santiago Rusiñol d'alt diferent de l'i-
mitat que d'ell vivim per aquesta realitat. La gent creu que Rusi-
ñol fou un home que s'passà la vida fent bones, formulant
cosa més o menys divertides, construït dramas i gatsos i pintant
jardins per venure-los a la Sala Parí del carrer de Petritxol. Després
de tres anys de treball de donar la volta a l'obra i a la figura
d'aquest home, no he trobat que l'imitat popular que se te la
gent no te gens relació amb la realitat. Per poca atenció que
hem hi donem: apareix un Rusiñol més complex, viu, però
poc humanista, sarcàstic més que alegre, fàbulosament tros llaur i
profundament trist. He arribat a la conclusió de que fou un home
apassionat del seu treball per sobre de qualsevol altra cosa, solitari,
insatisfet, lliure i que tot el que feu en en aquest món - una
obra quantitativament considerable amb punts de detall - fou per
examinar el mal de la vida, el "le diem vital".

Li parava al ro: davant dels espectacles que la gent veputa, alegre,
d'icertit, es parava trist; en canvi, quan sorprenia un spectacle
que entristia a la gent, el llauri li sorria. Rusiñol era un
home - solia dir Josep M. Sert que fou un gran seu amic - que no estava
content més que quan estava trist. Plorava en els bateigs i veia en
els enters morts.

Aquesta imatge a veus no ofereixen cap sorpresa. El necessisme psi-
cològic de Rusiñol es cregut. Era un romàntic. No utilitzo ara,
aquesta paraula en el sentit que li donen els enciclopèdics, ha un

romantic; desde el punto de vista de la historia de la cultura. Per això, per, ~~per~~ no pas un romantic diabòlic, orgullós i temerari, sinó un romantic ~~parisi~~ considerat i passiu. El temerari romantic implica clonar més importància al sentiment que a l'intel·ligència, a l'ús-fínt més que a la prudència. El romantic viu en un món fet a la seva manera; el clàssic navega en el món tal com és. El romantic, imitador d'un món que no existeix, té, en el món en que viu un disgust diari perquè la cosa s'adapten difícilment als seus desitjos. El clàssic parteix del principi que, per el moment ~~que~~ no hi ha més món que aquest, que el present. Rusiñol, en veure parisi molts disgustos - sense que la gent ho sapia. Per això estigué tan trist. En el curs de la seva existència, s'anà amargant paulatinament i a la fi, li passà pel que sol passar als amargats: que plorava en els batxoris i veia en els sentenaments.

El Rusiñol d'aquest llibre és una mica inusual i inusual. El llibre que tingui la paciència de llegir-lo veurà els raons - objectives, històriques - per formular les assercions que hi són fetes. Potser les trobareu plausibles.

Una altra cosa voldria dir. Rusiñol fou, en aquest país, un dels caps vintobles del moviment modernista. Ara: aquest llibre no conté cap explicació del modernisme. No podria pas haver d'altres maneres. Un cop hauria estat en aquest moment del gust i d'haver-li estat passada la seva influència, ho fou tan poc i tan esporàdicament, que l'etiqueta de modernista, ho fou tan poc i tan esporàdicament, que la seva influència fou molt baixa en aquest sentit. No fou pas un home d'escola tancada; fou un artista lliure. Històricament, veu que aquest d'oscuretat és irrefutable. En aquest llibre hi ha explicada l'interferència de Rusiñol en el modernisme. Un sector llarg més profund hauria descrit i analitzat la cosa que en tot cas hauria estat l'art.

En l'interval de l'art, en castellà, d'aquest llibre i aquesta crítica, el meu estimat i antic amic, l'arquitecte J. B. Rafals ha publicat la seva història de les idees estètiques en aquest país en el període del segle. És una obra considerable i indispensable. La posició que Rusiñol té en aquest període hi és donada amb una claredat magnífica.

El modernisme, fou un fenomen vast, complex, un autèntic galimatús europeu. És potser el fenomen de l'història del gust d'aquest continent en que intervingueren més fenòmens nacionals europeus. En aquesta miscel·là hi entraren el preraphaelisme anglès de Burne Jones, Dante Gabriel Rossetti i Ruskin; el primitivisme de la voga wagneriana; l'estetisme d'alguns belgues; l'intimisme patètic i emocional d'alguns flamencs, sobretot de Maurice Maeterlinck; el sentit decoratiu glacial de Munch i el decadentisme anti-realista de París i, al que, formés de l'esclaudivisme. Li s'ens permeté dir que fou la reacció contra l'imperialisme en tant que realisme. Dots aquesta campanya, durà a Barcelona, els nomenats liberals, la sala del Palau de la Música catalana i la seguretat de ciutat aviat, amb llargues cues que devien alguns balcons distingits i honorables.

El modernisme afectà a Rusiñol, però li feu un mal relatiu. El reflex més sensat sobre la seva obra es troba en l'intimisme, en

el palpit vitalista de la seva pintura de París i portenívment en els seus jardins. Ara, de tots els homes de la seva generació, en fou el menys contaminat degut a que, al men sostenere, en Rússia hi ha una força popular fortíssima.

No tinc més, més, més a dir. Sentí que el lector parria en les pàgines d'aquest llibre estona més agradable, que la que hi vaig passar en escriure'l. I que tot sigui a honra i glòria d'aquest home tan bo i tan sensible que s'anomenà Santiaago Rusiñol que tení d'altre anomenà un dia "Príncep dels Catalans" amb una intenció tan simpàtica i exquisida.

J. P.

En el moment de donar a l'impremta aquest llibre, heip de donar les gràcies a Don Xarier de Salas, ^{el qual} ~~per~~ ^{en}ent Director del Museu de Barcelona em facilità, solvetot per comploure a Albert Puig Palau, la nota de Miquel Utterlo sobre Rusiñol. A l'època que el Museu estigué dirigit per Jaquim Folch i Torres, aquesta institució comprà a Miquel Utterlo un escrit sobre Rusiñol, amb l'intenció probablement de publicar-lo, un dia o l'altre, en forma de llibre. Podia, doncs, el Museu fer d'apunta mana de papers el que li semblés. Com que la realització de l'època d'edificar-los no fou portada a cap i que en el període de la presència de Don Xarier de Salas permanecí en arxivats a la Biblioteca del Museu; com que per altra part, la Direcció del Museu tenia un gran interès en facilitar tot el que ajudés a la difusió del nostre art i dels nostres artistes, solvetot a la difusió d'una personalitat com la de Rusiñol, el Sr. de Salas m'oferí una copia dels referits escrits, una que hi vaig agrair sincerament.

Aquest fet s'inscriví en el període de tot treball intel·lectual, donat per a un dels fills de Utterlo a fer una campanya d'excusadol a través de la qual em vaig veure tractat de plagiari, d'oprit diabòlic i gaviat de depredador del pa de les famílies. Fou una campanya típica de l'ambient d'aquests últims anys caracteritzat per la presència de tanta gent que aspiraven - i lograven - tenir un "nòpoli propi", "cepo" i "grup".

Rusiñol tingué la desgràcia - o la sort - de que es formés, ja al seu costat, un altre aviat, una llegenda sobre la seva vida, aquesta llegenda s'ha anat repetint i es repetirà encara. Els ~~papers~~ ^{papers} d'Utterlo, que fou testimoni presencial d'algunes de les etapes de la vida de Rusiñol més interessants, permet aclarir alguns fets i substituir, en part, la llegenda per la realitat objectiva. Els papers de Rusiñol, llegits per el desordre que els caracteritza. No es propiten pas, malgrat vadeament, sobre tots els aspectes de la vida de Rusiñol. Son en realitat, una història sentimental de la formació del Camerat de Sitges, que haurien pogut servir de proleg a la "Festa Lumina" d'aquest Museu. Sense voler minimitza la seva importància, els papers sobreixen avui de la presència de l'obra considerable de J. B. Rufol sobre el modernisme. En aquest llibre el seu reflexe, sempre curatatat, es troba en tres o quatre capítols. U deuen, a obra de la nova iniciativa.

He hagut de llegir, naturalment, una gran quantitat de papers sobre Riusíndol publicats aei i fora d'aei - facilitats en gran part per el meu vell amic i company (amic difunt) Miquel Capdevila. Aquests papers, però - si's exceptuen alguns documents, davant dels quals s'han de posar les pàgines que en els seus "Souvenirs" dedica hem Dandot a Riusíndol - són d'escassa utilitat. Es limiten a repetir aspectes de la llegenda de l'artista i anècdotes pintoresques, no semblen, aquesta llegenda tan frívola que sovint es de penetració de l'el. Asegurar, davant del seu quip universal, la veracitat de l'informació, no es pas senzill.

Deliberadament m'he abstingut d'utilitzar el que conté d'autobiogràfic, l'obra de Riusíndol. Després de la publicació de les "Obres completes", aquests elements estan a l'abast de tot hom. Caldrà tota l'obra natiu de Riusíndol es autobiogràfica, perquè en el petit univers d'aquesta obra, l'autor s'hi manté en el centre. Els escriptors romànics, parlen sempre de si mateixos. Quan no he trobat cap informació he hagut d'utilitzar a l'autor mateix. Quan no he trobat cap informació, portada a cap si te mateixament m'hauria portat a escriure no una biografia sino un "Riusíndol després de si mateix" cosa que no ha estat el meu objecte.

No puc escriure els noms de les persones que davant aquestes tres últimes anys (1940-42) m'han parlat de Riusíndol. Moltes d'elles m'en parlaven, sense cap deliberació prèvia. Ja no v'eu recordar. Heu de fer una especial menció als Drs. Rafael Puget, Josep M. Fort i Josep M. Tarnay (tot ells difunts) per l'excelent informació que m'oferiren, per l'ajuda que em donaren per comprendre o per intentar a comprendre. Amb posterioritat a la publicació de la primera edició d'aquest llibre, la Sr. Maria Riusíndol ha publicat el "Santiago Riusíndol vist per la seva filla" (Editorial Ricos) que en alguns aspectes es un llibre utilíssim.

La primera edició d'aquest llibre tingué un període de gestació i de preparació de dos anys i fou escrit en cinc mesos. La segona edició, (Catalana) es molt més acortada a la realitat i més completa.